

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до семінарських занять та самостійної роботи
з дисципліни «Філософія»
для здобувачів освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 075 «Маркетинг»
денної форми навчання

Черкаси
2024

УДК 1(07)
М54

Затверджено Вченою радою ФГТ
протокол № 6 від 23.12.2024 р.
згідно рішення кафедри
філософських і політичних наук,
протокол № 7 від 02.12.2024 р.

Упорядник: Рилова О.Ю., викладач

Рецензент: Даценко В. С., к.ф.н., доцент

М 54 **Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Філософія» для здобувачів освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 075 «Маркетинг» денної форми навчання / [Упоряд. Рилова О.Ю.]; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2024. 28 с. Назва з титульного екрана.**

У методичних рекомендаціях міститься інформація щодо підготовки до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Філософія». Подано завдання для підготовки студентів за темами семінарських занять, теми доповідей та презентацій, питання та завдання для самостійного вивчення дисципліни, питання для самоперевірки, перелік необхідної літератури. Для студентів спеціальності 075 Маркетинг.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Тематичний план навчальної дисципліни	5
2. Структура семінарських занять	6
3. Перелік питань для підсумкового контролю	26
Список використаної літератури	28

ВСТУП

Навчальну дисципліну «Філософія» присвячено історії та актуальному стану розвитку філософських уявлень про історичний процес, буття, свідомість, пізнання та його методи, суспільство та людину, політику та цінності.

Важливе значення для оволодіння знаннями з філософії має якісна підготовка до семінарських занять та самостійна робота, під час яких здобувачі вищої освіти не лише закріплюють, а й розширюють та поглиблюють свої знання, вчаться творчо мислити, отримують практичні навички філософського та логічного мислення. Творчо побудовані семінарські заняття з постановкою дискусійних питань спонукають здобувачів вищої освіти до самостійного аналізу явищ дійсності та сприяють розвитку світоглядної та громадянської зрілості особистості.

Підготовка до кожного семінарського заняття передбачає ознайомлення здобувачів вищої освіти з відповідними розділами рекомендованої літератури.

Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Філософія» укладено відповідно до освітньо-професійної програми здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 075 «Маркетинг».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства та людського мислення.

Міждисциплінарні зв'язки: знання з філософії можуть бути використані під час вивчення таких навчальних дисциплін як «Історія та культура України», «Правознавство», «Лідерство та ділові комунікації», «Економіка підприємства», «Поведінка споживача», «Менеджмент», «Рекламний креатив» тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія» є формування у студентів цілісного уявлення про зародження та розвиток філософського знання, а також про сучасні філософські проблеми світу, людини та суспільства.

Завдання курсу: здобувачі освіти мають засвоїти основні філософські практики та вчення, категоріальний апарат; оволодіти навичками критичного мислення; сформувати вміння обґрунтовувати власні переконання, толерантно ставитися до переконань людей з іншими світоглядними установками.

Результатом навчання має стати вміння діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних принципів маркетингу, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ЄКТС.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Форми організації навчання, кількість годин		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль № 1. Вступ до філософії та основні етапи її історичного розвитку				
1.	Філософія, її людські виміри та смисл	2	-	6
2.	Історичний розвиток світової філософії	6	2	4
3.	Сучасна світова філософія	2	2	4
4.	Філософська думка в Україні	2	2	4
	Разом за змістовий модуль № 1	12	6	18
Змістовий модуль № 2. Гносеологія				
5.	Сутність та структура пізнавального процесу	2	-	4
6.	Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу	2	2	4
7.	Творчість як конструктивний принцип пізнання	2	-	4
8.	Методи пізнання	2	2	4
	Разом за змістовий модуль № 2	8	4	16
Змістовий модуль № 3. Онтологія				
9.	Філософський зміст проблеми буття	2	2	4
10.	Свідомість	2	-	4
11.	Діалектика та її альтернативи	2	-	4
	Разом за змістовий модуль № 3	6	2	12
Змістовий модуль № 4. Соціальна філософія				
12.	Філософський аналіз суспільства	2	2	4
13.	Особистість у вимірах філософського аналізу	2	-	4
14.	Політична система суспільства	2	2	4
15.	Духовне життя суспільства. Суспільна свідомість та культура	2	-	4
16.	Цінності в житті людини і суспільства	2	2	4
	Разом за змістовий модуль № 4	10	6	20
	Всього	36	18	66

2. СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль № 1. Вступ до філософії та основні етапи її історичного розвитку

Тема: Історичний розвиток світової філософії

План

1. Філософія Давньої Індії.
2. Філософія Давнього Китаю.
3. Філософія Давніх Греції та Риму.
4. Середньовічна філософія.
5. Філософія Відродження.
6. Філософія Нового часу.
7. Німецька класична філософія.
8. Філософія марксизму.

Теми доповідей або презентацій

1. Основні принципи періодизації історико-філософського процесу.
2. Давньоіндійська філософія і сучасність.
3. Проблема людини і філософії Сократа.
4. «Ідеальна держава» Платона.
5. Політичні стратагеми Аристотеля.
6. Гуманізм доби Відродження.
7. Проблема методу у філософії Нового часу.
8. Етика Імануїла Канта.
9. Раціональний зміст діалектики Гегеля.
10. Фальсифікація марксизму у радянський період.

Питання для повторення та обговорення

1. Що є основою для визначення історичних етапів розвитку філософії?
2. У чому полягає відмінність давньоіндійської філософії від релігійних систем?
3. Розкрийте сутність гуманізму давньокитайської філософії.
4. Назвіть характерні риси філософії Давньої Греції.
5. У чому проявляються особливості філософії Платона?
6. Розкрийте сутність філософії Аристотеля.
7. Назвіть основні ознаки середньовічної філософії.
8. У чому полягає суперечливість філософських систем Ф. Бекона і Р. Декарта?
9. Окресліть характерні риси і сутність пантеїзму Б. Спінози.
10. Визначте ключові моменти французької філософії XVIII ст.
11. У чому полягає антропологізм філософії Л. Фюрбаха?
12. Назвіть вихідні принципи філософії марксизму.

Список рекомендованої літератури

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. С. 29–123.
2. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. С. 30–102.
3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 17–137.
4. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. С. 24–86.
5. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 11–133.

Тести для контролю знань за темою

1. Що означає ім'я Будда?

- а) камінь;
- б) мудрець;
- в) Шак'ямуні Гаутама;
- г) просвітлений.

2. Яка з названих істин не належить до «чотирьох благородних істин буддизму»?

- а) життя – це продовження нашого попереднього життя в іншому тілі;
- б) життя – це страждання;
- в) є шлях звільнення від страждань, адже страждання мають причину;
- г) причина страждань – жадоба буття.

3. Яка інтерпретація пари понять «Інь-Ян» не належить до давньокитайської філософії?

- а) світле – темне;
- б) добро – зло;
- в) чоловіче – жіноче;
- г) небо – земля.

4. Назвою «антична філософія» позначають:

- а) філософію стародавнього світу;
- б) філософію перших цивілізацій;
- в) давньогрецьку філософію;
- г) філософію давньогрецьку, елліністичну, римську та олександрійську.

5. Першим давньогрецьким філософом вважається:

- а) Сократ;
- б) Фалес;
- в) Геракліт;
- г) Анаксимандр.

6. Сократ увійшов в історію філософії як:

- а) проповідник морального образу життя;
- б) визначний матеріаліст;
- в) суб'єктивний ідеаліст;

г) послідовник софістів.

7. Хто з давньогрецьких філософів вважав, що першопочатком світу є повітря?

а) Анаксимандр;

б) Герекліт;

в) Анаксімен;

г) Фалес.

8. Арістотель як філософ:

а) є прихильником матеріалізму;

б) продовжував та розвивав філософію Платона;

в) виступав з критикою вчення софістів;

г) допускав коливання між матеріалізмом та ідеалізмом.

9. Що, за Демокрітом, лежить в основі буття?

а) вода;

б) апейрон;

в) атоми;

г) вогонь.

10. Яка з філософських шкіл не належить до доби еллінізму?

а) платонізм;

б) скептицизм;

в) стоїцизм;

г) матеріалізм.

Тема: Сучасна світова філософія

План

1. Некласична філософія кінця XIX – початку XX ст.
2. Психоаналіз та неопрейдизм.
3. Екзистенціальна філософія та її різновиди.
4. Еволюція релігійної філософії XX ст.
5. Проблема знання, мови та розуміння у філософії XX століття.

Теми доповідей або презентацій

1. Проблеми людини та її свободи у філософії екзистенціалізму.
2. Концепція переоцінки цінностей у філософії Ф. Ніцше.
3. Людина та історія в філософії К. Ясперса.
4. Проблема раціонального та ірраціонального у філософії XX ст.
5. Загальне та особливе у неопозитивізмі та постпозитивізмі.

Питання для повторення та обговорення

1. Назвіть основні тенденції неокласичної філософії кінця XIX ст.
2. Які особливості сучасної світової філософії?
3. Охарактеризуйте, що таке «екзистенція»?
4. Розкрийте сутність основних концепцій філософської антропології.

5. У чому сутність еволюції релігійної філософії ХХ ст.?
6. Що таке принцип верифікації?
7. Чи є екзистенційна філософія гуманістичною?

Список рекомендованої літератури

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. С. 123–163.
2. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. С. 103–115.
3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачківська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 138–162.
4. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. С. 87–106.
5. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 134–155.

Тести для контролю знань за темою

1. Який із напрямів «наукової філософії» ХІХ ст. наполягав на тому, що філософія повинна вивчати мову та логіку науки:

- а) марксизм;
- б) природничий матеріалізм;
- в) позитивізм;
- г) феноменологія.

2. Яке завдання перед собою ставить аналітична філософія?

- а) аналіз філософських понять;
- б) аналіз психіки;
- в) аналіз суспільних відносин;
- г) аналіз виробництва.

3. Яке поняття лежить в основі методу феноменології?

- а) річ для себе;
- б) річ у собі;
- в) річ для нас;
- г) річ без нас.

4. Хто є основоположником позитивізму?

- а) І. Кант;
- б) К. Маркс;
- в) П'єр Тейяр де Шарден;
- г) О.Конт.

5. Хто є основоположником філософії психоаналізу?

- а) К. Маркс;
- б) Е. Фромм;
- в) З. Фройд;
- г) М. Гайдеггер.

6. Кому з названих філософів належить вислів «Мова – дім буття»?

- а) М. Гайдеггер;
- б) К. Маркс;
- в) Ж.-П. Сартр;
- г) Е. Гуссерль.

7. Представники логічного позитивізму вдалися до розробки та запровадження процедури:

- а) сублімації;
- б) соціалізації;
- в) комплементарності;
- г) верифікації.

8. Термін «атомарні факти» був введений:

- а) представниками квантової механіки для позначення засад реальності;
- б) представниками неопозитивізму для проведення верифікації;
- в) О. Контом для визначення найперших завдань соціології;
- г) структуралізмом для окреслення найперших структур знання.

9. У постпозитивізмі для позначення особливостей наукового мислення на певному історичному проміжку часу було введено поняття:

- а) лібідо;
- б) архетип;
- в) конвенціональність;
- г) парадигма.

10. Хто автор твору «Так говорив Заратустра»?

- а) А. Шопенгауер;
- б) Ф. Ніцше;
- в) Ж.-П. Сартр;
- г) Е. Гуссерль.

Тема: Філософська думка в Україні

План

1. Філософія давніх слов'ян.
2. Українська філософія періоду Відродження.
3. Філософія в Києво-Могилянській академії.
4. Філософія Григорія Сковороди.
5. Філософські ідеї Тараса Шевченка.
6. Філософія України кінця XIX – початку XX ст.

Теми доповідей або презентацій

1. Своєрідність філософії України в контексті світової культури.
2. Християнство і філософія Київської Русі.
3. Філософські мотиви «Слова о полку Ігоревім».
4. «Український дух» філософії Григорія Сковороди.
5. Філософські принципи «Кобзаря» Т. Шевченка.
6. Національний характер філософії І. Франка.

7. Розвиток філософських традицій у творчості українських природознавців (кінець XIX – початок XX ст.).

Питання для повторення та обговорення

1. Що таке національна філософія?
2. Назвіть основні напрямки філософських пошуків у Київській Русі.
3. Сформулюйте принципи філософії «братських шкіл».
4. Розвиток філософії у Києво-Могилянській академії.
5. Новітній характер філософії Г. Сковороди.
6. Гуманізм філософії Т. Шевченка.
7. Сутність філософії І. Франка.
8. Філософська лірика Л. Українки.
9. Що таке філософія українського духу?
10. Охарактеризуйте основні етапи історико-філософського процесу в Україні.

Список рекомендованої літератури

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. С. 164–186.
2. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. С. 116–126.
3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 163–186.
4. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. С. 107–121.
5. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 156–185.

Тести для контролю знань за темою

1. **Кордоцентризм – це визначальна риса філософської думки, яка полягає в:**
 - а) зосередженні уваги на людині, осмисленні її сутності, призначення у світі;
 - б) спрямуванні не на об'єктивну, одну для всіх, Істину, а на «правду» як сенс і мету життя;
 - в) осягненні людиною навколишнього світу й самої себе не стільки мисленням («головою»), скільки «серцем» – емоціями, чуттями, здоровим глуздом;
 - г) зосередженні уваги на людині, осмисленні її сутності, призначення у світі.
2. **Хто є автором праці «Слово про закон і благодать»?**
 - а) Ярослав Мудрий;
 - б) Нестор-літописець;
 - в) Григорій Сковорода;
 - г) митрополит Іларіон.
3. **Який твір належить перу Пилипа Орлика?**

- а) «Кобзар»;
- б) перший буквар;
- в) перша конституція України;
- г) «Критика чистого розуму».

4. Автором «Повчання» є:

- а) Кирило Туровський;
- б) Володимир Мономах;
- в) Климент Смолятич;
- г) Ярослав Мудрий.

5. Кому належить концепція «сродної праці»?

- а) М. Лютеру;
- б) Т. Шевченку;
- в) Б. Хмельницькому;
- г) Г. Сковороді.

6. Першу суто філософську систему в історії української філософії створив:

- а) Памфіл Юркевич;
- б) Григорій Сковорода;
- в) Олександр Потебня;
- г) Тарас Шевченко.

7. Автором «Книги буття українського народу» є:

- а) Пантелеймон Куліш;
- б) Микола Костомаров;
- в) Тарас Шевченко;
- г) Олександр Потебня.

8. Автором праці «Що таке поступ?» є:

- а) Михайло Драгоманов;
- б) Михайло Грушевський;
- в) Іван Франко;
- г) Тарас Шевченко.

9. Ноосферну концепцію створив:

- а) Володимир Вернадський;
- б) Дмитро Чижевський;
- в) Павло Копнін;
- г) Микола Костомаров.

10. Ідеологію українського національного радикалізму розробив:

- а) Пантелеймон Куліш;
- б) Михайло Грушевський;
- в) Павло Копнін;
- г) Дмитро Донцов.

Змістовий модуль № 2. Гносеологія

Тема: Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу

План

1. Поняття «практика».
2. Форми і рівні практичної діяльності.
3. Гуманістичний зміст практики.
4. Функції практики.

Теми доповідей або презентацій

1. Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу.
2. Співвідношення практики та праці.
3. Основні функції практики.
4. Характеристика взаємозв'язку практичної і теоретичної діяльності.
5. Практика в системі категорій сучасної філософії.
6. Категоріальний зміст поняття «практика».

Питання для повторення та обговорення

1. У чому полягає відмінність між поняттями «практика» і «виробництво»?
2. Якою є структура практики?
3. Назвіть визначальні ознаки практики.
4. Охарактеризуйте функції практики.
5. у чому полягає специфіка практики як способу освоєння світу?

Список рекомендованої літератури

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. С. 259–278.
2. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. С. 169–186.
3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 208–223.
4. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. С. 151–172.
5. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 253–281.

Тема: Методи пізнання

План

1. Поняття пізнання. Пізнання як форма духовного освоєння дійсності.
2. Поняття методу пізнання.
3. Загальнофілософський (універсальний) метод пізнання.
4. Загальнонаукові методи пізнання.

5. Часткові методи пізнання.
6. Класифікація методів за місцем у пізнавальному процесі.
7. Істина та її критерії.

Теми доповідей або презентацій

1. Пізнання як вид духовної діяльності та спосіб теоретичного освоєння дійсності.
2. Концепція і теорія як форми наукового пізнання.
3. Основні методи теоретичного рівня пізнання.
4. Основні проблеми сучасної філософії та методології науки.
5. Проблема рівнів пізнання в сучасній методології науки.
6. Філософія і сучасна методологія науки: тенденції взаємозв'язку та взаємовпливу.

Питання для повторення та обговорення

1. У чому полягає специфіка донаукового, стихійно-емпіричного пізнання?
2. Назвіть характерні риси наукового пізнання.
3. Які основні форми і рівні наукового пізнання ви знаєте? Чим вони відрізняються між собою?
4. Чим змістовно відрізняються поняття «чуттєво-синтетичне» та «раціональне» від понять «емпіричне» та «теоретичне»?
5. Які загальнонаукові методи пізнання застосовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях наукового пізнання?
6. Який рівень, окрім емпіричного і теоретичного, виділяється сучасною методологією наукового пізнання?
7. Розкрийте зміст понять «парадигма», «дослідницька парадигма», «картина світу», «стиль мислення», «архетип наукового мислення».
8. У чому полягає єдність, відмінність та взаємозв'язок філософії і методології науки?

Список рекомендованої літератури

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. С. 279–300.
2. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. С. 187–195.
3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 220–223.
4. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. С. 151–172.
5. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 253–281.

Тести для контролю знань за змістовим модулем

1. Що вивчає гносеологія?

- а) взаємодію людини, суспільства та природи;
- б) природу пізнавальних можливостей людини та всі питання, що пов'язані з процесом пізнання;
- в) моральні відносини між людьми;
- г) етапи розвитку цивілізації.

2. Які основні форми пізнання виділяють у процесі пізнання?

- а) раціональну та чуттєву;
- б) теоретичну та практичну;
- в) емпіричну та раціональну;
- г) побутову та наукову.

3. Що таке агностицизм?

- а) невизнання суб'єкта пізнання;
- б) визнання можливості неповного пізнання речей;
- в) невизнання речей, що пізнаються;
- г) визнання неможливості повного пізнання речей.

4. Хто із новоєвропейських філософів розвиває гносеологічну концепцію ідеалістичного сенсуалізму?

- а) Дж. Берклі;
- б) Б. Спіноза;
- в) Г. Лейбніц;
- г) Р. Декарт.

5. Що є метою пізнання?

- а) прогрес;
- б) щастя;
- в) задоволення;
- г) істина.

6. Хто визначав знання як адекватне та обґрунтоване переконання?

- а) Сократ;
- б) Арістотель;
- в) І. Кант;
- г) Р. Декарт.

7. Що є основним критерієм істинності знань?

- а) думка більшості;
- б) ясність та виразність мислення;
- в) корисність отриманих знань;
- г) застосування на практиці.

8. Кому належить гасло: «Щоби бачити, потрібно знати!»

- а) раціоналістам;
- б) емпіристам;
- в) ідеалістам;
- г) матеріалістам.

9. Як називається метод пізнання, який ґрунтується на вивченні схожості пізнаваних об'єктів з уже пізнаними раніше?

- а) аналогія;
- б) моделювання;
- в) дедукція;
- г) індукція.

10. Яку назву має метод наукового пізнання, який ґрунтується на отриманні знання про окремі властивості предметів та явищ на основі знання про їх загальні властивості?

- а) аналогія;
- б) моделювання;
- в) дедукція;
- г) індукція.

Змістовий модуль № 3. Онтологія

Тема: Філософський зміст проблеми буття

План

1. Світ як єдність об'єктивної дійсності та людських сутнісних сил.
2. Філософський зміст категорії буття.
3. Рух як загальний спосіб буття світу. Рух і спокій. Форми руху. Рух і розвиток. Поняття прогресу і регресу.
4. Простір і час як загальні форми існування світу. Єдність простору і часу.
5. Проблема єдності світу.

Теми доповідей або презентацій

1. Філософський зміст проблеми буття.
2. Категорія буття: її смисл і специфіка.
3. Буття і небуття.
4. Буття і сутність.
5. Діалектика основних форм буття.
6. Проблематичність людського буття.
7. Буття світу і людини.

Питання для повторення та обговорення

1. Як формуються уявлення про світ?
2. Які теоретичні моделі світу ви знаєте?
3. Що таке онтологія?
4. Які форми має людське буття?
5. Розкрийте філософський зміст понять «матерія», «простір», «час», «рух».
6. Що таке духовне, психіка, свідомість?
7. Які існують проблеми створення цілісної картини світу?

Список рекомендованої літератури

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. С. 188–204.
2. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. С. 143–168.
3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 187–207.
4. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. С. 122–150.
5. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 234–252.

Тести для контролю знань за змістовим модулем

1. Що таке деїзм?

- а) вчення про те, що Бог є творцем світу;
- б) вчення про те, що Бог, створивши світ, не втручається в його закономірний розвиток;
- в) вчення про те, що людська душа рівна Богу;
- г) вчення про те, що Бог розчинений у світі.

2. Що таке гілозоїзм?

- а) вчення про всезагальну одухотвореність природи;
- б) вчення про «життєву силу»;
- в) вчення про космос як живий організм;
- г) вчення про тотожність Бога і природи.

3. Що є джерелом руху з точки зору метафізики?

- а) механічні взаємодії зовнішнього порядку;
- б) внутрішні протиріччя, що притаманні всім об'єктам;
- в) космічні фактори;
- г) абсолютна воля.

4. Онтологія – це вчення про:

- а) цінності;
- б) розвиток Всесвіту;
- в) буття як таке;
- г) пізнання.

5. Поняття «матерія» було введено:

- а) Арістотелем;
- б) Сократом;
- в) Платоном;
- г) Сенекою.

6. Яке з наведених визначень матерії є філософським?

- а) матерія – це все, що має масу та енергію;
- б) матерія – це інобуття абсолютної ідеї;
- в) матерія – це все те, що складається з атомів;

г) матерія – це поняття для позначення об'єктивно-реального буття світу в часі, просторі і русі.

7. Фундаментальні поняття, які визначають універсальні властивості і відношення об'єктивної дійсності, загальні закономірності розвитку всіх матеріальних, природних і духовних явищ – це:

- а) терміни;
- б) категорії;
- в) символи;
- г) універсалії.

8. Філософська категорія, яка виражає мінливість об'єктивного світу і виступає способом існування матерії:

- а) час;
- б) субстанція;
- в) рух;
- г) простір.

9. Знайдіть помилку:

- а) категорії – це найбільш загальні поняття;
- б) діалектичний матеріалізм – це філософське вчення марксизму;
- в) дуалізм – визначення двох основ буття: матеріального і духовного;
- г) за Платоном, справжнім джерелом буття може бути лише матерія.

10. Кому з філософів належить вислів, що людина – це політична тварина, а її суспільна і політична природа – нероздільні?

- а) Сократу;
- б) Платону;
- в) Арістотелю;
- г) Цицерону.

Змістовий модуль № 4. Соціальна філософія

Тема: Філософський аналіз суспільства

План

1. Поняття соціального у філософії.
2. Соціум як історичний процес.
3. Суспільство як система і життєдіяльність людини.
4. Діяльність як спосіб існування соціального.
5. Суспільство і природа.

Теми доповідей або презентацій

1. Єдність природи і суспільства.
2. Специфіка соціального пізнання: основні методологічні засади.
3. Структура соціальної філософії.
4. Інформаційно-технічне суспільство і тенденції його розвитку.
5. Соціальний простір і час: основні закономірності розвитку.

6. Основні засади сенсу історії.

Питання для повторення та обговорення

1. Якою є структура суспільства як соціальної системи?
2. Назвіть основні методологічні принципи розуміння суспільного життя.
3. Що таке ритми в історії і від чого вони залежать?
4. Охарактеризуйте основні закономірності розвитку сучасного суспільства.
5. Що таке природа? Чим відрізняються між собою поняття «природа», «планета», «Всесвіт», «дійсність», «буття»?
6. Визначте найважливіші етапи у взаємовідносинах між суспільством і природою.

Список рекомендованої літератури

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. С. 301–329.
2. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. С. 196–248.
3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 224–241.
4. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. С. 190–205.
5. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 595–624.

Тести для контролю знань за темою

1. Яке визначення суспільства – філософське?

- а) група людей одної професії, які створюють організацію, засновану на спільних для них інтересах;
- б) формально неорганізована група людей, яка, проте, має спільні інтереси та цінності (є спільний стиль життя);
- в) географічне утворення, що пов'язане воєдино правовою системою та має визначене «національне обличчя»;
- г) сукупність людей та їх взаємовідносин.

2. Чим є суспільство стосовно природи?

- а) особливою частиною природи;
- б) володарем природи;
- в) надприродним утворенням;
- г) слугою природи.

3. Хто запропонував думку про розмежування громадянського суспільства і держави?

- а) Арістотель;
- б) Г. Гегель;
- в) К. Маркс;
- г) Т. Гоббс.

4. Хто вперше в історії суспільно-політичної думки висунув ідею розподілу державної влади?

- а) Т. Гоббс;
- б) Б. Спіноза;
- в) Ш. Монтеск'є;
- г) Дж. Локк.

5. Хто з названих філософів вважав розвиток матеріального виробництва основою прогресу суспільства?

- а) М. Гайдеггер;
- б) Платон;
- в) І. Кант;
- г) К. Маркс.

6. Що визначається в суспільстві через процедуру визнання?

- а) цінності;
- б) норми;
- в) закони природи;
- г) свобода.

7. Як називається розділ філософії, що вивчає сутність та специфіку буття суспільства?

- а) соціальна філософія;
- б) гносеологія;
- в) антропологія;
- г) онтологія.

8. Який напрям давньокитайської філософії вважав мораль першоосновою стабільності та суспільного порядку ?

- а) легізм;
- б) монізм;
- в) конфуціанство;
- г) школа імен.

9. Які бувають типи соціальних груп?

- а) малі та великі;
- б) малі, середні та великі;
- в) малі, середні, великі, величезні;
- г) значні та незначні.

10. Як називається історично сформована спільність людей, котра, як правило, характеризується спільністю території, економічного життя, мови, духовного стану, певною мірою біологічної своєрідності, а також особливостями характеру, темпераменту та звичаїв?

- а) громада;
- б) народність;
- в) нація;
- г) суспільство.

Тема: Політична система суспільства

План

1. Політика як суспільне явище.
2. Поняття влади. Системні концепції влади. Політика і влада.
3. Сутність, структура та функції політичної системи.
4. Держава як базовий інститут політичної системи.
5. Форми державного устрою та правління. Поняття політичного режиму. Демократія і тоталітаризм.
6. Правова держава і громадянське суспільство.
7. Політична свідомість та політична культура як елементи політичної системи.

Теми доповідей або презентацій

1. Політика як соціальне явище, її специфіка та роль у суспільному житті.
2. Політична сфера суспільства та особливості політичного життя.
3. Легітимність влади як соціальна проблема.
4. Політична система як об'єкт соціально-політичного аналізу.
5. Особа в політичній системі суспільства.
6. Походження і сутність держави.
7. Правова держава та її форми.
8. Форми державного устрою і процедура утворення інститутів верховної державної влади.
9. Походження та функції політичних партій.
10. Місце і роль політичної культури в політичному житті суспільства.

Питання для повторення та обговорення

1. У чому полягає сутність політики як суспільного явища? Яка роль політики в житті українського суспільства?
2. Дайте визначення політичної системи суспільства, розкрийте її структурні й функціональні особливості.
3. Чому влада і владні відносини визначають характер політичної системи суспільства?
4. Проаналізуйте різні теорії походження держави. Яка з них, на ваш погляд, є найбільш вдалою?
5. Чому держава вважається базовим інститутом політичної системи?
6. Дайте визначення правової держави.
7. Якими є, на ваш погляд, реальні умови розвитку громадянського суспільства в Україні?
8. Дайте визначення політичної партії та охарактеризуйте її функції.

Список рекомендованої літератури

1. Кравченко О.В. Політична система суспільства : конспект лекцій. Харків : УкрДАЗТ, 2019. 35 с.

2. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права : елементарний курс. Харків : Одіссей, 2018. С. 152–165.

3. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 239–242.

4. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 712–748.

Тести для контролю знань за темою

1. Політика – це:

- а) сфера суспільного життя, в якій реалізуються соціально-економічні та духовні інтереси індивідів і соціальних груп;
- б) сфера відносин з приводу організації і функціонування влади в суспільстві;
- в) діяльність, пов'язана з регулюванням суспільних відносин за допомогою правових норм;
- г) сфера відносин з приводу організації та управління соціальними процесами.

2. Політична влада – це:

- а) мистецтво;
- б) можливість і здатність одного учасника відносин робити визначальний вплив впливати на поведінку інших;
- в) правила взаємин між окремими індивідами і соціальними інститутами;
- г) сила, могутність.

3. Легітимність політичної влади – це:

- а) юридична законність влади;
- б) схвалення влади населенням, переконаність у необхідності підпорядкування;
- в) верховенство і повнота влади держави на всій її території, а також незалежність і рівноправність у міжнародних відносинах;
- г) здатність впливати на поведінку окремих людей, соціальних груп, організацій або суспільства в цілому з метою досягнення певних цілей.

4. Метою політики є:

- а) діяльність груп, партій, держави, пов'язана з реалізацією загальнозначущих інтересів за допомогою політичної влади;
- б) забезпечення панування одних суспільних груп над іншими;
- в) узгодження соціальних інтересів;
- г) визначення лідера.

5. Політична система – це:

- а) система державних органів і установ;
- б) система взаємодії конституції, законів та підзаконних актів;
- в) взаємозв'язок держави і організацій, які займаються політичною діяльністю;
- г) сукупність політичних інститутів, норм і цінностей, а також методів реалізації політичної влади.

6. Основними типами політичної влади є:

- а) традиційна, харизматична, легальна;
- б) державна влада в поєднанні з владою громадських організацій;
- в) влада державних службовців та політичних партій;
- г) легітимна, конформістська, консенсусу

7. Ідея народного суверенітету вперше сформульована у творах:

- а) Дж. Локка;
- б) Ж.-Ж. Руссо;
- в) І. Канта;
- г) Ж. Бодена.

8. Хто з мислителів ставив права людини вище за суверенітет народу?

- а) Т. Гоббс;
- б) Дж. Локк;
- в) Г.В.Ф. Гегель;
- г) Ж.-Ж. Руссо.

9. Що є головним мотивом участі особистості в політиці?

- а) цінності, ідеали, переконання;
- б) потреби, інтереси;
- в) емоції, почуття, переживання;
- г) програми, платформи, декларації.

10. Демократична система влади не передбачає...

- а) поділу влади;
- б) монополізації влади;
- в) плюралізму думок;
- г) елітарності.

Тема: Цінності в житті людини і суспільства

План

1. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності.
2. Цінності в структурі соціуму.
3. Логічні категорії в ієрархії цінностей.
4. Ієрархія цінностей людського буття.
5. Цінності як ядро світоглядної проблематики.

Теми доповідей або презентацій

1. Місце проблеми цінностей в історії філософії.
2. Сократівська альтернатива розуму і природи.
3. Проблема критерію ціннісного вибору.
4. Категорії ціннісної свідомості.
5. Ціннісні орієнтації в структурі діяльності.
6. Класифікація цінностей.

Питання для повторення та обговорення

1. Дайте визначення понять «цінність», «ціль», «оцінка», «ідеал», «норма», «сенси життя», «щастя», «гуманізм», «культура».
2. Як співвідносяться поняття «цінності» і «культура»?
3. Як класифікуються цінності?
4. Як змінювалися уявлення про природу цінностей?
5. Яке місце посідають цінності в структурі людської діяльності?
6. Чи може існувати людина без сенсу життя?
7. Яким є механізм конструювання цінностей у культурі?
8. Чи однакові цінності у різних людей? Від чого це залежить?

Список рекомендованої літератури

1. Кривуля О. М. Філософія : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 490–526.
2. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. С. 265–283.
3. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. С. 521–550.

Тести для контролю знань за темою

1. Цінності – це:

- а) переконання та ідеї, які є для людини важливими та визначають її ставлення до життя;
- б) особисті якості людини, які проявляються в її вчинках;
- в) зовнішні фактори, які впливають на життя людини.

2. Як називається філософська дисципліна, яка вивчає сутність, типи і функції цінностей?

- а) онтологія;
- б) гносеологія;
- в) аксіологія.

3. Коли починає формуватися аксіологічний напрямок у філософії?

- а) XVII ст.;
- б) XVIII ст.;
- в) XIX ст.

4. Без чого, на думку Ф. Брентано, не існує свідомості?

- а) без інтенціонального відношення;
- б) без феноменологічної редукції;
- в) без ірраціонального оптимізму.

5. У чому, на думку Е. Фромма, полягає успіх у пристосуванні?

- а) відмова від своєї особистості;
- б) відмова від соціального порядку;
- в) відмова від посередності.

6. Як проявляється імпринтинг у поведінці живої істоти?

- а) копіювання поведінки умовних батьків;

- б) відмова від поведінки умовних батьків;
- в) готовність до батьківства.

7. Що є найвищим етапом розвитку ціннісних орієнтацій?

- а) використання імпринтингу;
- б) задоволення первинних потреб;
- в) формування цінностей-переконань.

8. Концепція природних прав людини, яка задекларувала основні цінності буржуазного суспільства, була сформульована в період:

- а) Середньовіччя;
- б) Ренесансу;
- в) Нового часу.

9. До соціальних цінностей відносять:

- а) суспільну злагоду;
- б) мир;
- в) чисте повітря, воду.

10. До цінностей розвитку відносять:

- а) інтелект;
- б) комфорт;
- в) креативність.

3. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Світогляд як духовно-практичний феномен.
2. Філософія, її предмет та функції.
3. Цінність філософії для людини та суспільства.
4. Філософія Стародавньої Індії.
5. Філософія Стародавнього Китаю.
6. Філософія Стародавніх Греції та Риму.
7. Середньовічна філософія.
8. Філософія Відродження.
9. Філософія Нового часу.
10. Німецька класична філософія.
11. Філософія марксизму.
12. Некласична філософія кінця XIX – початку XX ст.
13. Психоеаналіз та неофрейдизм.
14. Екзистенціальна філософія та її різновиди.
15. Еволюція релігійної філософії XX ст.
16. Проблема знання, мови та розуміння у філософії XX ст.
17. Філософія давніх слов'ян.
18. Українська філософія періоду Відродження.
19. Філософія в Києво-Могилянській академії.
20. Філософія Григорія Сковороди.
21. Філософські ідеї Тараса Шевченка.
22. Філософія України кінця XIX – початку XX ст.
23. Проблема пізнання у філософії.
24. Єдність чуттєвого та раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні.
25. Поняття «практика». Форми і рівні практичної діяльності.
26. Гуманістичний зміст практики.
27. Функції практики.
28. Філософська концепція творчості.
29. Синтезуюча природа творчості.
30. Форми творчого синтезу.
31. Специфіка, рівні, форми та методи пізнання.
32. Світ як єдність об'єктивної дійсності та людських сутнісних сил.
33. Філософський зміст категорії буття.
34. Єдність матерії, руху, простору і часу.
35. Виникнення і природа свідомості.
36. Генеза свідомості.
37. Історія становлення психічного відображення.
38. Визначальна роль соціальності у виникненні свідомості.
39. Структура свідомості, її основні рівні.
40. Поняття закону у філософії.
41. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні.
42. Закон єдності та боротьби протилежностей.

43. Закон заперечення заперечення.
44. Принципи діалектики.
45. Категорії діалектики.
46. Альтернативи діалектики.
47. Поняття соціального у філософії.
48. Соціум як історичний процес.
49. Суспільство як система і життєдіяльність людини.
50. Діяльність як спосіб існування соціального.
51. Людина, індивід, особистість.
52. Потреби людини.
53. Інтереси людини.
54. Соціальна норма.
55. Життєва позиція особистості.
56. Діяльність особистості.
57. Виховання особистості.
58. Сутність, структура та функції політичної системи.
59. Держава як базовий інститут політичної системи.
60. Національна держава та громадянське суспільство.
61. Політична свідомість та політична культура як елементи політичної системи.
62. Сутність духовного життя суспільства.
63. Буденна і теоретична свідомість.
64. Суспільна психологія та ідеологія.
65. Форми суспільної свідомості.
66. Особливості духовної культури суспільства.
67. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності.
68. Цінності в структурі соціуму.
69. Ієрархія цінностей людського буття.
70. Цінності як ядро світоглядної проблематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2023. 432 с.
2. Кравченко О.В. Політична система суспільства : конспект лекції. Харків : УкрДАЗТ, 2019. 35 с.
3. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права : елементарний курс. Харків : Одіссей, 2018. 193 с.
4. Кривуля О. М. Філософія : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 592 с.
5. Саух П.Ю. Філософія : навчальний посібник. Житомир : Видавництво Житомирського державного педагогічного університету. 2023. 254 с.
6. Філософія : навчальний посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с.
7. Філософія : підручник / Бліхар В.С. та ін. Ужгород : Говерла, 2021. 440 с.
8. Шепетяк О.М., Шепетяк О.Т. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с.